

Z KRONIKI WSPÓLPRACY KULTURALNEJ POLSKO-SERBOŁUŻYCKIEJ

Odcinkiem współpracy kulturalnej między Polską i Niemiecką Republiką Demokratyczną są kontakty między działaczami kulturalnymi i naukowcami polskimi oraz serbołużyckimi. Przegląd 15 lat relacji kulturalnych polsko-serbołużyckich stanowi więc uzupełnienie zamieszczonego w tym nrze „PZ” artykułu omawiającego współpracę między Polską i NRD w tej dziedzinie.

Jedną z cech charakterystycznych ogólnej wymiany kulturalnej polsko-serbołużyckiej jest wyraźna przewaga kontaktów naukowych nad innymi jej formami. Oto kilka przykładów współpracy naukowców obu stron.

W dn. 6—14 XII 1953 r. przebywała w Polsce delegacja działaczy kulturalnych i naukowców NRD. W skład delegacji wchodził także znany etnograf serbołużycki dr P. Nedo, który w czasie pobytu w Polsce interesował się zwłaszcza problemami kulturalnymi, badając je w Warszawie, Krakowie, Katowicach i Wrocławiu. Swoje wrażenia wyniesione z Polski, ujęte w formę reportażu pt. *Pućowanskie wobrazki z noweje Pólskeje*, P. Nedo zamieścił w piśmie „Rozhľad”¹. W dn. 2 VII 1954 r. Serbołużycki Instytut Ludoznawczy (*Institut za Serbski Ludospyt*) w Budziszynie odwiedził dyrektor Instytutu Sztuki Ludowej w Warszawie prof. Jackowski, który zajął się zagadnieniami sztuki ludowej, etnografii i historii Łużyc, oraz pracami badawczymi prowadzonymi tutaj w tych dziedzinach. W odbytych w związku z tym rozmowach wskazywano na potrzebę rozszerzenia wymiany publikacji naukowych pomiędzy placówkami polskimi i serbołużyckimi². W dn. 10—22 XI 1955 r. przebywał w Polsce dyrektor Serbołużyckiego Instytutu Ludoznawczego P. Nowotny. Przybył on do Polski na zaproszenie Polskiej Akademii Nauk, a celem jego wizyty było nawiązanie kontaktów naukowych z polskimi placówkami badawczymi zajmującymi się problemami analogicznymi, co reprezentowany przez Nowotnego Instytut. Naukowiec serbołużycki przebywał w Warszawie, Krakowie, Katowicach i w Poznaniu, gdzie odwiedził m. in. Instytut Zachodni. W centrum jego zainteresowań znajdowały się zagadnienia literatury, językoznawstwa, etnografii³. Również w 1955 r. wyjechała na Łużycę grupa archeologów polskich z prof. prof. W. Henslem, Z. Rajewskim i W. Kočka na czele. Interesowali się oni pracami archeologicznymi prowadzonymi na terenie Łużyc⁴. W dn. 17 VIII 1956 r. *Institut za Serbski Ludospyt* gościł pracownika Instytutu Historii Śląska we Wrocławiu dra W. Długoborskiego, który bawił w NRD badając tamtejsze archiwa. Informował się on o historycznych pracach Serbołużyckiego Instytutu Ludoznawczego, stwierdzając wspólne zainteresowania z placówką wrocławską. Postanowiono wówczas wymieniać wszystkie publikacje historyczne obu instytutów między sobą oraz podawać sobie wzajemnie do wiadomości wyniki badań i doświadczeń naukowych⁵. W październiku 1957 r. Budziszyn odwiedził prof. T. St. Grabowski i dr Jeżowa z Zakładu Językoznawstwa PAN w Warszawie. Prof. Grabowski wygłosił dla pracowników Serbołużyckiego Instytutu Ludoznawczego wykład o twórczości S. Wyspiańskiego⁶. W tymże miesiącu złożyli wizytę SIL etnografowie polscy, M. Sobieski i J. Mierzejewska⁷. W grudniu tegoż roku przebywał w Budziszynie doc. J. Magnuszewski, studiując XIX-wieczne czasopisma łużyckie, a w tym samym czasie młody literaturoznawca i pisarz serbołużycki J. Mlynk bawił w Polsce, badając w placówkach PAN w Warszawie

¹ Por. „Rozhľad” nr 1/1954, s. 26; nr 3/1954, s. 78; nr 4/1954, s. 104.

² Por. „Rozhľad” nr 9/1954, s. 272.

³ Por. „Létopis Instituta za Serbski Ludospyt” Rjad A, Číslo 4/1956/57 s. 242.

⁴ Por. „Létopis” Rjad B., Zwjazk II 1956/57, ss. 519—520.

⁵ Por. „Rozhľad” 1956, s. 285.

⁶ Por. „Létopis” Rjad A. Číslo 5/1958, s. 166.

⁷ Por. „Létopis” Rjad C. Číslo 3/1958, s. 158.

i w Krakowie problemy stosunków literackich polsko-łużyckich⁸. W marcu i kwietniu 1958 r. przebywał w Polsce językoznawca serbołużycki M. Meškank, studiując metody badawcze polskich uczonych⁹.

Czasopismo „Rozhled” (w nr 6/1958 r.) przynosi artykuł J. Petra pt. *Profesor šesćdziesiątnik*. Artykuł wiążący się z sześćdziesięcioleciem urodzin prof. Taszyckiego, wskazywał jak wiele miejsca w ogólnym dorobku naukowym uczonego polskiego zajmują zagadnienia związane z kulturą, literaturą i językiem Serbołużyczan.

W końcu października 1958 r. przy okazji swego pobytu w NRD, udał się do Budziszyna prof. Z. Stieber i tu, w Serbołużyckim Instytucie Ludoznawczym, wygłosił prelekcję pt. *Język polski na tle innych języków słowiańskich*¹⁰. Na przełomie listopada i grudnia tegoż roku bawił w Budziszynie pracownik Zakładu Językoznawstwa PAN w Warszawie E. Jurkowski, zbierając materiały dotyczące języków łużyckich¹¹.

W październiku 1959 r. przybył na Łużycę dla studiów nad miejscowym folklorem prof. J. Śliziński z Instytutu Słowianoznawstwa PAN. Celem zasadniczym jego pobytu tutaj było zbieranie podań łużyckich, których zbiór wydany został w bieżącym roku w serii prac Instytutu Sławistyki Niemieckiej Akademii Nauk pt. *Sorbische Volkserzählungen*. W czasie swego pobytu na Łużycach prof. Śliziński nawiązał kontakty z czołowymi przedstawicielami współczesnej kultury serbołużyckiej przede wszystkim naukowcami i pisarzami. Swoje wrażenia z tych spotkań ujął Śliziński w artykule pt. *Serbske zetkanja* drukowanym w „Serbskiej Protyce 1964”.

W czerwcu 1960 r. odwiedziła Łużycę grupa uczonych radzieckich, polskich i czechosłowackich, którzy wzięli udział w badaniach dialektologicznych na terenie Górnych i Dolnych Łużyc prowadzonych przez Serbołużycki Instytut Ludoznawczy. Naukowcy polscy, Kamińska i E. Jurkowski, badali w ramach tych prac kolejno dialekty Dolnych Łużyc na obszarze na północ od Chociebuża (Cottbus), później zaś narzecza górnołużyckie¹².

W konferencji slawistycznej poświęconej problemom Łużyc, która odbyła się w dn. 20—22 X 1960 r. w Budziszynie brali także udział uczeni polscy prof. T. Lehr-Splawiński i prof. Z. Stieber oraz doc. J. Magnuszewski. Konferencja zajęła się zagadnieniami historii, literatury, etnografii i językoznawstwa łużyckiego jako częścią ogólnych badań slawistycznych. Zwołana ona została z inicjatywy Niemieckiej Akademii Nauk, a jej organizatorami były: *Institut za Serbski Ludospyt* i Instytut Serbołużycki Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku. Była to pierwsza konferencja naukowa, która zajęła się stanem badań nad kulturą łużycką. Wśród zebranych badaczy znaleźli się, poza gospodarzami, uczeni czechosłowaccy, polscy, jugosłowiańscy i niemieccy. W swym referacie wygłoszonym na konferencji doc. J. Magnuszewski omówił dotychczasowe badania literaturoznawcze dotyczące Łużyc. Prof. Lehr-Splawiński i prof. Stieber natomiast przedstawili sorabistyczne badania językoznawców polskich oraz znaczenie tego rodzaju badań dla porównawczego językoznawstwa słowiańskiego¹³.

Od dn. 26 XI 1961 r. przebywała w Budziszynie dr Z. Topolińska, która przez miesiąc w okolicach Mużakowa badała problemy dialektologiczne. Dr Topolińska prowadziła swe badania także w r. 1960. W ramach wymiany pracowników naukowych Serbołużycanie dr F. Michalk i H. Faska wzięli w r. 1961 udział w pracach

⁸ Por. „Lětopis” Rjad C. Číslo 5/1958, s. 167, 169.

⁹ Por. „Lětopis” Rjad A. Číslo 6/1959, s. 249.

¹⁰ Por. „Lětopis” Rjad A. Číslo 6/1959, s. 252.

¹¹ Por. jw.

¹² Por. „Rozhled” 1960, s. 251.

¹³ Por. „Rozhled” 1960, s. 381.

badawczych na Kaszubach, zapoznając się z metodami naukowymi polskich dialektologów¹⁴.

W czerwcu 1963 r. w Sekcji Językoznawczej Serbołużyckiego Instytutu Ludoznawczego w Budziszynie pracowała dr M. Gruchmanowa z Katedry Języka Polskiego UAM w Poznaniu. Zajęła się ona związkami między dialektami wielkopolskimi i dolnołużyckimi¹⁵. We wrześniu tegoż roku przebywali w Polsce etnografowie serbołużyccy prof. P. Nedo i mgr Z. Musiat. Odwiedzili oni także Poznań, gdzie prof. Nedo wygłosił referat na temat lużyckich badań etnograficznych. Z. Musiat odwiedził także Instytut Zachodni, gdzie interesował się pracami socjologicznymi tu prowadzonymi.

W maju 1964 r. przybył do Polski dyrektor Serbołużyckiego Instytutu Ludoznawczego P. Nowotny oraz pracownik tegoż Instytutu Z. Musiat. Podczas pobytu w Poznaniu odwiedzili oni Instytut Zachodni, gdzie w trakcie spotkania z dyrekcją omówili główne kierunki prac prowadzonych w placówce naukowej przez siebie reprezentowanej oraz zaproponowali wymianę publikacji między obu instytutami a także dyskutowano możliwości innych form współpracy.

Wyrazem zainteresowania dla badań prowadzonych w Polsce nad kulturą serbołużycką jest artykuł J. Młynka pt. *W służbie serbskieje wędromosće* omawiający działalność w tej dziedzinie doc. J. Magnuszewskiego zamieszczony w „Serbskiej Protyce” (1964).

Jedną z form polsko-serbołużyckiej współpracy naukowej, realizowaną z powodzeniem jest publikowanie w czasopismach lużyckich prac autorów polskich i w czasopismach polskich prac autorów lużyckich. I tak wśród prac uczonych polskich różnych specjalności, których prace ukazywały się najczęściej na łamach naukowego organu Serbołużyckiego Instytutu Ludoznawczego noszącego tytuł „Létopis” wymienić można m. in.: Z. Stiebera, *Resztki dialektu mużakowskiego na prawym brzegu Nysy*¹⁶; Z. Rajewskiego, *Biskupin — škitowske sydliščo patriarchalnych rodzinskih zwjazkow*¹⁷; tegoż autora, *Teritorij Biskupina w važnym srjedzowěku jako příklad za rozwiče važnego fevdalizma pola zapadnych Słowjan*¹⁸; J. Leszczyńskiego, *Ze stawiznow hibanjow rjemjeslniskich w Zhorjelcu započatk dwacetyh lét XVIII létstotka*¹⁹; B. Sikorskiego, *Rodowód Słowjanstwa*²⁰; J. Ślizińskiego, *Przyczynek do stosunków kulturalnych polsko-lużyckich w drugiej połowie XIX w.*²¹; S. Maksymowicza, *List Parczewskiego Kraszewskiemu*²²; T. Malinowskiego, *Über die archäologischen Forschungen auf dem Gräberfeld der Lausitzer Kultur der III/IV Bronzezeitperiode in Olszyniec Kr. Żary*²³; M. Orzechowskiego, *Lausitzer Sorben am Polnischen Gymnasium in Bytom (1934—1937)*²⁴ i in. Jeśli zaś chodzi o prace autorów lużyckich publikowane w czasopismach polskich to wymienić tu należy przede wszystkim: F. Mětska, *Ruch ludności i zmiany w strukturze ludnościowej w dolnołużyckim państwie stanowym Żary w l. 1618—1818*²⁵, *Ludność dominium krośnieńskiego w l. 1550—1818. Materiały do dziejów*

¹⁴ Por. „Rozhled” nr 9/1961, s. 286.

¹⁵ Por. „Rozhled” nr 7/1963, s. 219.

¹⁶ Por. „Létopis” Rjad A. Číslo 1/1952, ss. 18—20.

¹⁷ Por. „Létopis” Rjad B. Zesiwk 3/1956.

¹⁸ Por. „Létopis” Rjad B. Zwjazk III 1958/59, s. 427.

¹⁹ Por. jw., s. 372.

²⁰ Por. jw., s. 395.

²¹ Por. „Létopis” Rjad A. Číslo 6/1959, s. 210.

²² Por. jw., s. 223.

²³ Por. „Létopis” Reihe B. nr 9/2, 1962, ss. 103—117.

²⁴ Por. „Létopis” Reihe B. nr 10/1, 1963, s. 90—100.

²⁵ Por. SKH „Sobótka” 1957, ss. 487—511.

ekonomicznego rozwoju własności feudalnej²⁶, *Uwagi w sprawie germanizacji na terenie księstwa krośnieńskiego*²⁷, *Česke wliwy a styki w Młodoserbskim hibanju Delnjeje Łužicy (1888—1908)*²⁸, *K wobydlerskiej statistice markhrabinstwa Hornjeje Łužicy wosrjedź 16 do započatka 18 lětstotka*²⁹; J. Rawpa, *Gubiński cech muzykantów wjejskich w l. 1689—1806*³⁰; J. Młynka, *Rozwój i dzisiejszy stan literatury Serbów Łużyckich*³¹; F. Michałka, *Stan badań dialektologicznych na Łużycach*³².

Dodać tu także trzeba, iż polskie pisma naukowe jak „Sobótka”, „Zaranie Śląskie”, „Slavia Occidentalis”, „Przegląd Zachodni” i in. zamieszczają w swych działach recenzji omówienia naukowych publikacji serbołużyckich, zaś „Lětopis” oraz serbołużycki miesięcznik kulturalny „Rozhlad” recenzują prace naukowców polskich zwracając szczególną uwagę na znaczenie tych prac dla nauki łużyckiej.

Polsko-łużycka współpraca w dziedzinie literatury przybiera różne formy. W dn. 12—17 VII 1954 r. w obradach kolejnego seminarium Koła Pisarzy Serbołużyckich brał udział polski krytyk literacki E. Naganowski. Odwiedził on także *Institut za Serbski Ludospyt*, gdzie zajmował się zwłaszcza problemami rozwoju literatury serbołużyckiej³³. Na Łużycach bacznie śledzi się rozwój współczesnej literatury polskiej, a także prowadzonych u nas badań literackich. W r. 1954 pismo „Rozhlad” zamieściło przedruk artykułu I. Newerlego z „Nowej Kultury”³⁴ pt. *Młodym spisowacelam*. W nrze 8/1956 tegoż pisma J. Petr omówił problem dawniejszych i nowszych przekładów literatury łużyckiej na język polski. Nr 11/1955 „Rozhladu” poświęcony został prawie w całości setnej rocznicy śmierci Mickiewicza. Poza artykułami J. Młynka, *Narodny basnik pólskeho luda* i P. Nowotnego, *Serbske přeložki poezije Adama Mickiewicza* w numerze tym zamieszczono 10 przekładów różnych utworów poety.

Literaci serbołużyccy, którzy uczestniczyli w IV Kongresie Pisarzy Niemieckich w 1956 r.: J. Brézan, R. Jenč, J. Wuješ, B. Šořta, K. Bařcar nawiązali w czasie trwania kongresu bliskie kontakty z delegatem Związku Literatów Polskich J. Putramentem, przy czym przedmiot rozmów stanowiły współczesne problemy społeczeństwa łużyckiego a zwłaszcza jego literatury³⁵.

Pismo kulturalne „Rozhlad” zamieściło w 1956 r. tłumaczenie wyjątków z książki T. Mikulskiego, *Spotkania wrocławskie*, omawiających zwiazki XIX-wiecznych pisarzy polskich z Łużycami. Przekładu szkicu zatytuł. *Roman Zmorski a Teofil Lenartowicz we Łužicy* dokonał J. Młynk³⁶. W maju 1957 r. w katowickim tygodniku „Przemiany” ukazał się obszerny artykuł omawiający zagadnienia współczesnej literatury łużyckiej. Zwrócono w nim uwagę na małą ilość przekładów z piśmiennictwa serbołużyckiego. „Rozhlad” zamieścił w 1959 r. artykuł J. Młynka pt. *Juliusz Słowacki. K 150 narodninam wulkeho, pólskeho basnika*. Młynk omawia tu twórczość Słowackiego, dołączając do artykułu swój przekład jednego z sonetów poety³⁷. W tym samym roczniku pisma „Rozhlad” Młynk zamieścił także tłumaczenie wiersza Słowackiego *Mój testament*³⁸.

Oddział ZLP w Katowicach i Wydawnictwo „Śląsk” zorganizowały w dn.

²⁶ Por. SKH „Sobótka” 1959, ss. 289—306.

²⁷ Por. SKH „Sobótka” 1961, ss. 43—53.

²⁸ Por. „Slavia Occidentalis” t. 23, ss. 105—161.

²⁹ Por. jw., ss. 161—178.

³⁰ Por. SKH „Sobótka” 1961, s. 317.

³¹ Por. „Zaranie Śląskie” 2/1962.

³² Por. „Zaranie Śląskie” 1/1964, ss. 108—113.

³³ Por. „Rozhlad” nr 9/1954, s. 272.

³⁴ Por. „Rozhlad” nr 10/1954, s. 303.

³⁵ Por. „Rozhlad” 1956, s. 60.

³⁶ Por. „Rozhlad” 1956, s. 354.

³⁷ Por. „Rozhlad” 1959, s. 270 i 275.

³⁸ Por. „Rozhlad” 1959, s. 377.

18 XI 1960 r. wieczór poezji łużyckiej. Słowo wstępne wygłosił W. Szewczyk a następnie on oraz A. Baumgarten recytowali swe przekłady wierszy najbardziej znanych poetów serbołużyckich, mające wejść do przygotowanej do druku *Antologii poezji łużyckiej*³⁹.

Literaci serbołużyccy, którzy uczestniczyli w V Kongresie Pisarzy Niemieckich w Berlinie w dn. 25—27 V 1961 r. prowadzili rozmowy z polskimi delegatami na ten kongres. Przewodniczący delegacji polskiej J. Iwaszkiewicz ocenił pozytywnie wydaną niedawno w Polsce *Antologię poezji łużyckiej*, której recenzję przygotował do druku⁴⁰.

W r. 1962 J. Młynk ogłosił na łamach „Zarania Śląskiego”, jak już wspominaliśmy artykuł pt. *Rozwój i dzisiejszy stan literatury Serbów Łużyckich* charakteryzujący pokrótce współczesne kierunki piśmiennictwa serbołużyckiego, w r. 1963 natomiast w „Serbskiej Protyce” esej omawiający działalność na polu zbliżenia problemów łużyckich czytelnikowi polskiemu prowadzoną przez W. Szewczyka oraz zawierający ocenę wydanej przez niego *Antologii poezji łużyckiej*. Recenzję tego samego wydawnictwa pióra E. Zycha pt. *Prënja pòlska antologija serbskeho basnistwa*, zamieściło czasopismo „Rozhlad”⁴¹.

Stosunkowo skromnie przedstawiają się tłumaczenia zarówno utworów literatury polskiej na język serbołużycki jak i utworów łużyckich na język polski. W r. 1950 pismo łużyckie „Nowa Doba” zamieściło przekład dwóch utworów Z. Nałkowskiej: *Dno i Čtowjek je sylny*. Tłumaczenie *Opowiadań łużyckich* J. Brézana ukazało się w Polsce w r. 1953, a w rok później przekład powieści tegoż autora pt. *Urodziny Krěstiana Serbina* (autorką obu przekładów jest Z. Petersowa). W r. 1955 wyszło w języku łużyckim opowiadanie Sienkiewicza pt. *Janko muzykant*. Tłumaczenie *Hrabiny Cosel* Kraszewskiego w opracowaniu A. Nawki wydano w Budziszynie w r. 1956 pt. *Hrabina Kozelska*. Tenże rok przyniósł tłumaczenie opowiadania C. Niewiadomskiej pt. *Hońtwjer a pastyr*, w r. 1957 ukazał się też przekład noweli Sienkiewicza pt. *Za Božim chlěbom*. Tłumaczem utworów Sienkiewicza był J. Winger.

W r. 1960 ukazała się w Polsce, wspomniana już powyżej *Antologia poezji łużyckiej* w opracowaniu W. Szewczyka. Pozycja ta umożliwiła czytelnikowi polskiemu przegląd poezji łużyckiej od czasów najdawniejszych do współczesności. Wysoko oceniana przez recenzentów, spotkała się publikacja ta z dużym zainteresowaniem u czytelników w Polsce. Dodać także trzeba, iż wstęp do tego zbioru zatyt. *O poezji łużyckiej* pióra Szewczyka przedstawia bogatą w wiadomości próbę omówienia dorobku twórczego Łużyczan w tej dziedzinie.

W 1961 r. w „Serbskiej Protyce” ukazał się fragment pracy W. Kotowicza pt. *Frontowe drogi*, a w r. 1962 zamieszczono w tymże wydawnictwie cztery opowiadania J. Kawalca. W r. 1963 Nasza Księgarnia opublikowała J. A. Zaremby *Zamek Siedmiu Dębów. Legendy i baśnie łużyckie*.

Środkiem propagującym w Polsce produkcję wydawniczą Serbołużyczan są wystawy opublikowanych przez nich książek. W maju i czerwcu 1960 r. czynna była w Warszawie i Krakowie wystawa wydawnictw serbołużyckich uzupełniona planszami, fotografiami i eksponatami etnograficznymi. W Krakowie wystawa wzbogacona została zbiorami książek łużyckich Biblioteki UJ. W początku lipca

³⁹ Por. „Rozhlad” 1960, s. 126.

⁴⁰ Por. „Rozhlad” nr 8/1961, s. 254.

⁴¹ Por. „Rozhlad” nr 11/1963, ss. 335—339.

⁴² Wszystkie powyższe dane: J. Wjacławek, *Serbska bibliografija*. Berlin 1952. *Wot nas wo nas. Zapisk serbskich knihow*. Budyšin 1959.

tegoż roku podobna wystawa otwarta została w Katowicach⁴³. W lecie 1963 r. w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego zorganizowano wystawę książek i czasopism łużyckich pochodzących z jej zbiorów; oddzielną część wystawy stanowiły polskie publikacje dotyczące Łużyc⁴⁴. Na przełomie listopada i grudnia 1963 r. w poznańskim Klubie Międzynarodowej Prasy i Książki zorganizowana została wystawa produkcji Wydawnictwa „Domowina” z Budziszyna. Wystawa połączona była z odczytami i seansami filmowymi dotyczącymi życia Serbołużyczan w NRD. Inicjatywę wystawy podjęły wspólnie KMPIK w Poznaniu i Wydawnictwo „Domowina”, którego dwaj przedstawiciele, P. Malink i B. Kučank, bawili jednocześnie z wystawą w Poznaniu⁴⁵.

Jeśli chodzi o literaturę informującą o problemach polskich, to — poza licznymi artykułami ukazującymi się w prasie serbołużyckiej — wymienić tu należy cenną pozycję pióra B. Budara wydaną w 1962 r. w języku niemieckim pt. *Jenseits von Oder und Neisse*. Jest to zbiór reportaży z podróży odbytych przez autora po ziemiach Zachodnich i Północnych. Sposób ujęcia przedstawianych zagadnień uczyniły z książki Budara popularne źródło wiedzy o Polsce w NRD. Wyrazy uznania dla autora i podziękowanie za jego pracę złożył mu I sekretarz KC PZPR W. Gomułka i premier J. Cyrankiewicz⁴⁶.

Również i w Polsce ukazało się w ostatnich latach kilka prac informujących o życiu Serbołużyczan, a więc W. Wawrzynka, *Łużycka mniejszość narodowa w Niemieckiej Republice Demokratycznej* (Komunikaty Instytutu Śląskiego w Opolu, nr 15, 1961), W. Kočańskiego, *Dole i niedole Serbołużyczan* (Warszawa 1962), T. Wróblewskiego, *Autonomia kulturalna Serbołużyczan w NRD* (Monografia Niemiec Współczesnych T. I. NRD. Poznań 1963). Także w pismach polskich ukazują się artykuły informujące o sprawach serbołużyckich. Ma w tym także swój udział i „Przegląd Zachodni”.

W repertuarze Serbołużyckiego Teatru Ludowego w jego 16-letniej działalności znalazła się tylko raz sztuka polska. Była nią *Moralność pani Dulskiej* G. Zapolskiej wystawiona w r. 1955⁴⁷. W r. 1956 wyświetlano w Polsce film fabularny produkcji DEFA pt. *Łużyczanka* nakręcony według powieści J. Brézana, *52 Wochen sind ein Jahr*.

Stosunkowo skromnie przedstawia się także współpraca polsko-serbołużycka w zakresie twórczości plastycznej. W październiku i listopadzie 1962 r. otwarta została w Budziszynie wystawa malarstwa łużyckiego. Uwagi o wystawionych pracach poznańskiego historyka sztuki dra L. Przymusińskiego, zamieściło pismo „Rozhled”⁴⁸. W lipcu 1964 r. bawił na Łużycach, jako gość malarza serbołużyckiego Jana Buka, plastyk krakowski J. Sumera. Wykorzystał on pobyt na Łużycach dla sporządzenia szeregu studiów malarskich, zwłaszcza zaś rysunków architektury miejscowej⁴⁹.

Obficie natomiast przedstawia się wymiana polsko-serbołużycka w dziedzinie muzyki. W r. 1955 brał udział w Międzynarodowym Festiwalu Młodzieży i Studentów w Warszawie Zespół Serbołużyckiej Kultury Ludowej, mający w swym repertuarze także pieśni i tańce polskie. Występy zespołu spotkały się z żywym aplauzem publiczności warszawskiej⁵⁰. W r. 1959 bawił na Łużycach zespół ZMW z uniwersytetu ludowego w Rożnicy. Występował on w Budziszynie i innych

⁴³ Por. „Rozhled” 1960, s. 251.

⁴⁴ Por. „Rozhled” nr 2/1964, ss. 60—61.

⁴⁵ Por. „Gazeta Poznańska” z dn. 28 XI 1963.

⁴⁶ Por. „Przegląd Zachodni” nr 6/1962, s. 405.

⁴⁷ Por. „Rozhled” nr 2/1955, s. 62.

⁴⁸ Por. „Rozhled” nr 1/1963, s. 31.

⁴⁹ Por. „Rozhled” nr 3/1964, s. 248.

⁵⁰ Por. „Serbska Protyka 1956”, s. 41.

osrodkach miejskich Łużyc z repertuarem ludowych pieśni polskich, rosyjskich, niemieckich i serbołużyckich⁵¹. Zespół Serbołużyckiej Kultury Ludowej występował w Polsce po raz drugi w r. 1961⁵². Polskie pismo „Ruch Muzyczny” (nr 2/1961 r.) zamieściło artykuł, który napisał Z. Kościów z Opola, omawiający szeroko problemy ludowej i artystycznej muzyki łużyckiej. Zwracając uwagę na liczne analogie między polską i serbołużycką muzyką ludową, autor artykułu podkreśla, że także polscy kompozytorzy, jak np. T. Natanson z Wrocławia i S. Smielowski z Opola, wykorzystują w swej twórczości motywy łużyckiej muzyki ludowej. Apeluje on także o szersze włączanie do programów koncertów w Polsce utworów najbardziej znanych kompozytorów serbołużyckich: Kocora, Krawca, Winara, Rawpa, Bulanka i in. W sierpniu 1961 r. Z. Kościów jako pylon pobytu na Łużycach zamieścił artykuł w piśmie „Rozhled” pt. *Myslički wo džensnišej serbskej hudźbje*⁵³. W końcu marca 1962 r. odbył się w Opolu koncert muzyki łużyckiej, na którym Opolska Orkiestra Symfoniczna wykonała suitę orkiestrową *Kokot* J. Rawpa (kompozytor był obecny na koncercie); *Rapsodię łużycką* B. Krawca oraz uverturę do opery *Smjertnica* J. Pilka. Koncert transmitowany był przez Polskie Radio⁵⁴. W dwóch kolejnych koncertach radiowych muzyki łużyckiej, nadanych przez Radio NRD w r. 1963 i 1964, wystąpiła śpiewaczka polska I. Torbus-Mierzwiańska wykonując pieśni kompozytorów serbołużyckich Kocora, Winara i in.⁵⁵ Na występach w Polsce bawił w końcu sierpnia 1963 r. zespół „Domowiny” z Kamjenca; wystąpił on przed publicznością, ślaską w Wiśle, Tarnowskich Górach, Lublińcu, a także w Częstochowie⁵⁶ i innych miejscowościach.

Telewizja Polska nadała w styczniu 1963 r. reportaż opracowany na Łużycach. Słowo wstępne przygotował E. Męclewski charakteryzując historię Serbołużyczan i ich dzisiejszą autonomię kulturalną w NRD. Film, który następnie nadano, ukazywał działalność łużyckich instytucji kulturalnych, jak: Zespołu Kultury Ludowej, Serbołużyckiego Teatru Ludowego, Wydawnictwa „Domowina” itd. Przed kamerami TVP wystąpili także czelowi działacze serbołużyccy: K. Krjeńc, P. Nowotny, B. Budar i in.

Jak wynika z powyższego zestawienia, w ogólnej polsko-serbołużyckiej wymianie kulturalnej, najobficiej przedstawia się współpraca naukowa. Specjalnie uprzywilejowane są tu dyscypliny humanistyczne a zwłaszcza językoznawstwo, historia i etnografia. Rozwijane na Łużycach w tym zakresie badania są szczególnie atrakcyjne dla polskich slawistów, zwłaszcza prace dialektologiczne i etnograficzne pomocne przy rozwiązywaniu wielu zagadnień. Także historycy literatury oraz historycy i archeolodzy znajdują w wynikach badań swych łużyckich kolegów wiele interesujących problemów, co sprzyja rozwijaniu bliskiej współpracy. Pomyślnie przebiega także publikowanie prac naukowych łużyckich w Polsce, polskich na Łużycach.

Z powyższego zestawienia wynika również, że współpraca kulturalna polsko-łużycka przyczynia się do ogólnego rozwoju współpracy kulturalnej między PRL i NRD. Świadczy to także o tym, iż dopiero powstanie Niemieckiej Republiki Demokratycznej stworzyło warunki tak sprzyjające dla kultury Serbołużyczan, że może ona rozwijać twórczą współpracę z innymi narodami.

Tadeusz Seweryn Wróblewski

⁵¹ Por. „Rozhled” 1959, s. 247.

⁵² Por. „Rozhled” 1962, s. 62.

⁵³ Por. „Rozhled” 1962, s. 2.

⁵⁴ Por. „Rozhled” 1962, s. 176.

⁵⁵ Por. „Rozhled” nr 4/1963, s. 1191 nr 5/1964, s. 147.

⁵⁶ Por. „Rozhled” nr 11/1963, s. 346.